

Aan de leden van de algemene commissie Buitenlandse Zaken, Handel en Ontwikkelingssamenwerking van de Tweede Kamer

Betreft: schriftelijke bijdrage van Milieudefensie aan het Rondetafelgesprek over Handelsbeleid d.d. 11 september 2017

Amsterdam, 6 september 2017

Geachte leden van de Tweede Kamer,

De uitvoering van het Akkoord van Parijs betekent dat de uitstoot van broeikasgassen in Nederland Nederland tegen 2050 met 80 tot 95 procent moeten zijn gereduceerd.¹ Om de opwarming van het klimaat tot 1,5 graden Celsius te beperken, moet dat nog veel sneller.² Dat vergt een enorme inspanning, want Nederland ligt voorlopig nog niet op koers om deze doelstelling te halen.³ De huidige internationale handelsverdragen, waar Nederland als lidstaat van de Europese Unie deel aan neemt, brengen ons helaas niet dichterbij 'Parijs'. Deze verdragen maken de meest klimaatschadelijke industrieën namelijk concurrerender, geven voorrang aan vervuilende en bodemuitputtende landbouw, en belemmeren de overstap naar een duurzame economie. Een grondige herziening van de handelsagenda is daarom bittere noodzaak.

De huidige handelsverdragen belemmeren de overstap naar een duurzame economie

Internationale handelsverdragen zijn in de eerste plaats gericht op het bevorderen en liberaliseren van handel en investeringen door de transactiekosten voor het bedrijfsleven te verlagen. Het afbreken van handelsbarrières voor goederen en diensten ongeacht hun klimaatimpact versterkt daardoor de steeds grotere uitdijning van vervuilende industrieën en de intensieve landbouw. Bedrijven die actief zijn in landen met zwakkere milieunormen hebben een concurrentievoordeel ten opzichte van bedrijven uit landen met hogere normen.⁴ Dit heeft een grote impact op het milieu en draagt bij aan klimaatverandering. Meer dan een kwart van de wereldwijde uitstoot van CO₂ hangt samen met internationaal verhandelde diensten en goederen, mede door het toenemende transport als gevolg van de groeiende wereldhandel.⁵

Zo blijkt ook uit de duurzaamheidseffectenrapportages uitgevoerd in opdracht van de Europese Commissie dat handelsverdragen stelselmatig leiden tot een extra uitstoot van broeikasgassen, als gevolg van industriële en agrarische schaalvergroting, toenemend transport, en veranderende samenstelling van industrieën en handelspartners.⁶

- 1 Detlef P. van Vuuren, Pieter Boot, Jan Ros, Andries Hof, Michel den Elzen, 'Wat betekent het Parijsakkoord voor het Nederlandse langetermijn-klimaatbeleid?', Planbureau voor de Leefomgeving, 18 november 2016, <http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/pbl-2016-wat-betekent-het-parijsakkoord-voor-het-nederlandse-langetermijn-klimaatbeleid-2580.pdf>.
- 2 Sebastian Sterl, Niklas Höhne, Takeshi Kuramochi, 'What does the Paris Agreement mean for climate policy in the Netherlands?', New Climate Institute, september 2016, <https://newclimateinstitute.files.wordpress.com/2017/01/paris-agreement-for-nl-2016-05-10.pdf>.
- 3 Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), 'Uitstoot broeikasgassen in 2016 licht gestegen', 4 september 2017, <https://www.cbs.nl/nl-nieuws/2017/36/uitstoot-broeikasgassen-in-2016-licht-gestegen>.
- 4 Kevin P. Gallagher, Matthew Porterfield, 'Trade in the Balance: Reconciling Trade and Climate Policy', Report of the Working Group on Trade, Investment, and Climate Policy, Boston University, november 2016, https://www.bu.edu/pardeeschool/files/2016/11/Pardee_TradeClimate_110316final.pdf.
- 5 Robbie M. Andrew, Steven J. Davis, Glen P. Peters, 'Climate policy and dependence on traded carbon', Environmental Research Letters 8, 24 juli 2013, <http://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/8/3/034011/pdf>.
- 6 In de duurzaamheidseffectenrapportage over het Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) tussen de Europese Unie en de Verenigde Staten worden de maatschappelijke kosten als gevolg van de extra uitstoot van broeikasgassen geraamd op een bedrag van tussen de 58 tot 91 miljoen euro. Ecorys, 'SIA in support of the negotiations on a Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP)', final report March 2017, p.201. <http://www.trade-sia.com/ttip/wp-content/uploads/sites/6/2017/03/TSIA-TTIP-Final-Report-03-17.pdf>

Daarnaast hinderen handels- en investeringsverdragen de mogelijkheden om fossiele brandstoffen in de grond te laten zitten. Fossiele energiebedrijven maken in toenemende mate gebruik van het *investor-to-state* geschillenbeslechtingsmechanisme (ISDS), waarmee ze financiële compensatie kunnen eisen voor de invoering van klimaat- en milieubeleid. Van de in 2016 bij de Wereldbank geregistreerde zaken was maar liefst 44 procent gerelateerd aan de energiesector (olie, gas, mijnbouw en elektriciteit).⁷ Voorbeelden zijn claims tegen een verbod op het boren naar schaliegas in Canada, striktere milieustandaarden voor kolencentrales in Duitsland, en een gerechtelijke verordening tot opruiming van olievervuiling in de Ecuadoriaanse Amazone. Fossiele bedrijven verzekeren zichzelf op deze manier tegen het uitfaseren van olie, gas en kolen, en slagen er zo in om via miljardenclaims, of met het dreigen ervan, effectief klimaatbeleid te (ver)hinderen.

Dat ook de Nederlandse staat in de toekomst te maken krijgt met ISDS is niet geheel ondenkbaar. Zo kan een besluit om de kolencentrales te sluiten of de gaswinning verder terug te dringen aanleiding geven voor buitenlandse investeerders om buiten de Nederlandse rechter om financiële compensatie te eisen.

Naar een handelsagenda voor een eerlijke en duurzame economie

Als we willen omschakelen naar een economie die de ecologische grenzen respecteert en onze planeet leefbaar houdt, dan moeten we onze handelsagenda drastisch wijzigen en de nadruk verleggen van onbelemmerde groei naar duurzame ontwikkeling. Groeien waar dat gunstig is voor de samenleving en krimpen in sectoren die teveel schade aanrichten, zoals de fossiele industrie en intensieve veehouderij. Handelsverdragen komen in dienst van het algemeen publiek belang te staan, zodat handel en investeringen een positieve bijdrage kunnen leveren aan een gezonde leefomgeving, stabiele en hoogwaardige werkgelegenheid, bestaanszekerheid van het midden- en kleinbedrijf, en bescherming van het milieu en de biodiversiteit, binnen en buiten Europa.⁸

Duurzame ontwikkeling kan niet slechts in een afzonderlijk hoofdstuk van een verdrag worden afgedaan, maar zou juist de kern ervan moeten vormen. Handelsverdragen moeten actief bijdragen aan de doelstellingen van het klimaatakkoord van Parijs en andere internationale afspraken over duurzaamheid, in plaats van het ondermijnen ervan. Dit betekent onder andere dat de handel en investeringen in goederen en diensten die verantwoordelijk zijn voor een hoge uitstoot van broeikasgassen zouden moeten worden ontmoedigd door importheffingen en andere beperkingen in te voeren op basis van hun ecologische en sociale impact. Duurzame energie wordt concurrerder door fossiele brandstoffen en het gebruik ervan duurder te maken. We bevorderen de handel in klimaatvriendelijke goederen en diensten die horen bij een duurzame economie, zoals elektrische auto's, biologische en duurzame voedingsmiddelen, en groene technologie. Het klimaatakkoord en andere internationale afspraken over duurzaamheid worden stevig verankerd in handelsverdragen en prevaleren altijd boven de handels- en investeringsregels.

Daarnaast is het van belang dat overheden de beleidsruimte behouden om ambitieus klimaatbeleid door te voeren. De grondslag van de huidige investeringsregels is daar momenteel veel te ruim voor. Excessieve bepalingen als 'eerlijke en billijke behandeling' en 'indirecte onteigening' moeten worden uitgesloten van handels- en investeringsverdragen. Door middel van een uitzonderingsclausule voor klimaatbeleid voorkomen we dat grote bedrijven een kans maken om de groene ambities van overheden te ondermijnen met schadeclaims.⁹ Buitenlandse investeerders maken weer gebruik van nationale rechtssystemen en kunnen zelf hun ondernemersrisico dragen door middel van het afsluiten van investeringsverzekeringen. Via bindende en afdwingbare verplichtingen kunnen buitenlandse investeerders aansprakelijk worden gehouden voor (en medeplichtigheid aan) klimaat- en milieuvervuiling. Getroffen gemeenschappen en maatschappelijke organisaties krijgen daarbij toegang tot de

7 International Centre for Settlement of Investment Disputes, 'The ICSID Caseload – Statistics, Issue 2017-1', [https://icsid.worldbank.org/en/Documents/resources/ICSID%20Web%20Stats%202017-1%20\(English\)%20Final.pdf](https://icsid.worldbank.org/en/Documents/resources/ICSID%20Web%20Stats%202017-1%20(English)%20Final.pdf).

8 Milieudefensie, 'Handelsagenda voor een eerlijke en duurzame economie', juni 2017. <https://milieudefensie.nl/publicaties/bestanden/handelsagenda-voor-een-eerlijke-en-duurzame-economie>.

9 Voor een juridische formulering van een uitzonderingsclausule voor klimaatbeleid, zie Gus van Harten, 'An ISDS carve-out to support action on climate change', september 2015. <https://canadians.org/sites/default/files/publications/VanHarten-EN-Mar2016.pdf>

rechter, zowel in het land van vestiging als in het land van oorsprong.

Tot slot is het belangrijk om niet alleen de inhoud van handelsverdragen te wijzigen, maar ook de manier waarop deze tot stand komen. Daarbij is het van belang dat burgers, en de parlementen en maatschappelijke organisaties die hen vertegenwoordigen, meer inspraak en toegang tot de besluitvormingsprocessen krijgen om zinvolle participatie te waarborgen. Dit is noodzakelijk om de democratische legitimiteit en het maatschappelijke draagvlak voor een eerlijke en duurzame handelsagenda te versterken.

Hoogachtend,

Bart-Jaap Verbeek
Freek Bersch

Milieudefensie